

ks. Mariusz Wójtowicz

<https://orcid.org/0000-0003-0409-8781>

Wpływ świętych oraz mistrzów wiary na osobę i nauczanie Josepha Ratzingera — Benedykta xvi

W rozmowach Petera Seewalda z Benedyktem xvi zapisanych w książce *Bóg i świat*, w części dotyczącej autentyczności i przyszłości Kościoła, pojawia się cytata z Bernanosa: „Świętość jest przygodą, wręcz jedyną przygodą, jaka istnieje. Kto to zrozumiał, ten dotarł do serca wiary katolickiej”¹. Nie ulega wątpliwości, że do wielkich ludzi Kościoła można zaliczyć teologa z Bawarii, jakim jest Joseph Ratzinger, który 19 kwietnia 2005 roku został wybrany na stolicę Piotrową, przyjmując imię – Benedykt xvi. Jest człowiekiem Kościoła, który kocha Kościół i jego świętych. Nauczanie papieskie jest warte szerszego omówienia, albowiem Benedykt xvi wysuwa ciekawe propozycje i wskazania dla Kościoła oraz żyjących współcześnie, które – jak można sądzić – zostały opracowane na podstawie jego osobistej medytacji nad żywotami świętych i głębokiej więzi z nimi. W ten sposób staje się zrozumiałe, dlaczego Seewald stwierdza w swej książce *Benedykt xvi. Życie*: „Istotne znaczenie miało dla niego (Benedykta xvi) trzymanie się poglądów wielkich świętych i mistrzów wiary, których wskazania sprawdziły się w życiu Kościoła”².

1 *Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach. Z kardynałem Josephem Ratzingerem rozmawia Peter Seewald*, Kraków 2001, s. 421.

2 P. Seewald, *Benedykt xvi. Życie*, Kraków 2021, s. 685.

Osobista relacja Benedykta xvi z Bogiem

Pochylając się nad tekstami Benedykta xvi dotyczącymi Kościoła i świętości, można stwierdzić, że prowadzą one z konieczności do pytania o Boga. Ratzinger stwierdza, że świętość pochodzi od Wszechmogącego i Nieograniczonego Boga³. To Bóg w nadmiarze swej miłości powołał człowieka do świętości, czyli udziału w swoim życiu, a to powołanie i jego realizacja dokonuje się w Kościele i poprzez Kościół, który jest *communio sanctorum* i „już tu na ziemi jest naznaczony prawdziwą, choć niedoskonałą jeszcze świętością”⁴. Stąd pytanie, dlaczego tak istotne było dla kard. Ratzingera odniesienie się do świętych, którzy – jak słusznie twierdzi Seewald – wywarli na niego wpływ, kieruje nas do osobistej relacji Ratzingera z Bogiem.

„Gdyby Bóg nagle przestał istnieć, moja dusza nie miałaby czym oddychać”⁵ – stwierdził Joseph Ratzinger w rozmowie ze wspomnianym wyżej niemieckim dziennikarzem. Przebywanie z Bogiem zatem stanowi dla Ratzingera jeden z absolutnie fundamentalnych elementów jego życia. Sam siebie nie uważa jednak za mistyka, choć – jak zauważa – pełniąc urząd papieski, zdaje sobie sprawę, że odczuwa natchnienia, które jednak, przyznaje z pokorą, nie pochodzą od niego samego bezpośrednio. To doświadczenie nazywa łaską urzędu⁶. Zapytany przez niemieckiego dziennikarza o tak zwaną *gorącą linię* do nieba i *łaskę urzędu*, papież odpowiada: „Tak, czasami się to czuje. W takim sensie, że: oto teraz mogę zrobić coś takiego, co wcale nie pochodzi ode mnie. Oddaję się Panu i zauważam: tak, widać tu pomoc, dzieje się coś, co nie jest ode mnie. W tym znaczeniu z pewnością istnieje coś takiego jak doświadczenie łaski urzędu”⁷. Przebywanie i obcowanie z Bogiem jest dla niego oczywiste,

3 Por. J. Szymik, *Scientia sanctitatis subalternata. Świętość w teologii jako kulturze wiary według Josepha Ratzingera/Benedykta xvi*, „Forum Teologiczne” 18 (2017), s. 18, DOI: <https://doi.org/10.31648/ft.1665>; J. Szymik, *Theologia Benedicta. Scientia sanctitatis subalternata*, t. 1, Katowice 2016, s. 139.

4 Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, nr 48. Zob. także: E. Ozorowski, *Wokół „communio sanctorum”*, „Studia Theologica Varsaviensa” 9 (1971) nr 2, s. 77–93.

5 *Sól ziemi. Z kardynałem Josephem Ratzingerem — Benedyktem xvi rozmawia Peter Seewald*, Kraków 2005, s. 9.

6 Por. *Światłość świata. Papież, Kościół i znaki czasu. Benedykt xvi w rozmowie z Peterem Seewaldem*, Kraków 2011, s. 28.

7 *Światłość świata*, s. 28.

konieczne i naturalne⁸. Wypowiadając się na temat swojej modlitwy, nazywa siebie „prostym żebrakiem przed Bogiem – nawet bardziej niż wszyscy inni ludzie”⁹. Jak zatem można zauważyć jego modlitwa jest pełna pokory, ale zarazem całkowicie ufna. We wspomnianym wywiadzie podkreśla, że: „będąc papieżem, ma się o wiele więcej okazji do modlitwy i do całkowitego oddawania się Bogu”¹⁰. Daje przy tym świadectwo swojego całkowitego oddawania się w ręce Boga przez powtarzanie aktu: „Uczyn to Ty, jeśli tego chcesz!”¹¹. W relacji z Bogiem nie odczuwa nudy. Poucza, że przebywanie z Trójjedynym powinno być dla człowieka tak oczywiste jak oddech, światło, pragnienie jedzenia czy przyjaźni¹².

„*Communio sanctorum*” i relacja Benedykta xvi ze świętymi

Joseph Ratzinger, posługując się terminologią św. Augustyna oraz odwołując się do jego nauk, wyraża prawdę o Kościele jako *communio sanctorum*¹³. Wyjaśnia, że termin ten z jednej strony oznacza *communio sancta*, czyli „komunię świętych znaków, świętych rzeczywistości posiadanych przez Kościół i tym samym instytucjonalną «communio ecclesiarum», z drugiej strony jest to «communio sancti», czyli osobowa komunikacja uświęconych przez Chrystusa, którzy [...] tworzą razem jedno Ciało. Rzeczywistym szafarzem sakramentów owych «sancta», jest zawsze «Christus totius», czyli Chrystus wraz z tymi, którzy są z Nim złączeni przez wiarę, nadzieję i miłość”¹⁴. Ważnym dla Ratzingera wydarzeniem, obejmującym całą *communio sanctorum hominum*, jest odmawianie Litanii do wszystkich świętych. W tym miejscu warto przytoczyć jego osobiste doświadczenie, jakim było przyjęcie przez niego w 1951 roku święceń kapłańskich i śpiew Litanii do wszystkich świętych. „To było trzydzieści lat temu, gdy leżeliśmy tu z rozłożonymi rękami, podczas gdy odmawiano Litanię do Wszystkich Świętych, a my zostaliśmy niejako otuleni płaszczem modlitwy

8 *Światłość świata*, s. 28. Zob. także: *Sól ziemi*, s. 9.

9 *Światłość świata*, s. 29.

10 *Światłość świata*, s. 28.

11 *Światłość świata*, s. 28.

12 Por. *Sól ziemi*, s. 9.

13 Zob. *Bóg i świat*, s. 380.

14 A. Sosnowski, *Świętość i święci w nauczaniu Josepha Ratzingera — Benedykta xvi*, Żmigrod 2021, s. 33.

wszystkich świętych. Mieli nam towarzyszyć, a my mieliśmy wiedzieć, że na tej drodze nigdy nie jesteśmy sami, nigdy nie idziemy sami, lecz że idzie z nami zawsze cały wierzący i modlący się Kościół wszystkich stuleci”¹⁵.

Nawiązując jednak do tematu pracy, trzeba także zdecydowanie zaakcentować fakt, że modlitwa Benedykta XVI skierowana jest do świętych, których nazywa swoimi przyjaciółmi. Otóż – jak mówi – swoje modlitwy kieruje przede wszystkim do trzech swoich ulubionych świętych, którymi są: św. Augustyn, św. Bonawentura oraz św. Tomasz z Akwinu. Zwraca się do tych świętych krótko, ale dobitnie słowem: „Pomóżcie!”¹⁶. Szczególnym wzorem świętości oraz autorytetem w dziedzinie życia i nauki jest dla niego św. Augustyn, u którego podziwia świeżość i żywość myślenia, tęsknotę za medytacją i pracę duchową, poświęcenie się codziennym drobiazgom i chęć życia dla ludzi¹⁷. Gdyby Ratzinger mógł zabrać na bezludną wyspę dwie książki, to byłaby to *Biblia* i *Wyznania* św. Augustyna, w której to pozycji upatruje światło dla całej chrześcijańskiej egzystencji¹⁸.

Dla Ratzingera zwierciadłem wszelkiej świętości jest Maryja. W swoim nauczaniu podkreśla jej wiarę oraz świętość wyrażającą się w posłuszeństwie i słuchaniu. „Jest wzorem świętości jako osoba całkowicie zwrócona ku Bogu”¹⁹. Tak jako papież, argumentuje swoje odniesienie do świętych i Maryi: „W każdym razie ważnym punktem odniesienia jest zawsze Matka Boża. W tym sensie zagłębiam się we wspólnotę świętych. Z nimi, przez nich wzmocniony, rozmawiam też z dobrym Bogiem, przede wszystkim prosząc, ale też dziękując – albo po przyjacielsku, całkiem po prostu”²⁰.

Joseph Ratzinger podąża za Prawdą i chce być na jej usługach. Tę drogę upatruje w myśli i nauczaniu świętych oraz wielkich mistrzów. W ich życiorysach dostrzega swoje życie i przekłada je na konkrety. W autobiografii *Moje życie*, pisząc o historii św. Korbiniana i jego przygodzie z niedźwiedziem, widzi dla siebie obraz tego, kim sam powinien być dla Boga i tego, kim powinien być dla samego siebie. Nawiązuje tym samym do medytacji psalmów u św. Augustyna, odczytując ciężar, jaki znosił ten święty do swojego przeznaczenia.

15 Por. J. Ratzinger, *Głosiciele Słowa i służby waszej radości*, Lublin 2012, s. 664 (Opera Omnia, 12).

16 *Światłość świata*, s. 29.

17 Por. *Sól ziemi*, s. 51.

18 Por. *Sól ziemi*, s. 96.

19 A. Sosnowski, *Świętość i święci w nauczaniu Josepha Ratzingera — Benedykta XVI*, s. 413.

20 Por. *Światłość świata*, s. 29.

Pisze: „Ja również poniosłem mój bagaż do Rzymu i wędruję z nim już od dość dawna ulicami Wiecznego Miasta”²¹. Lubi także oglądać biograficzne filmy o świętych²² oraz czytać ich książki. Jedną z nich, a mianowicie *De consideratione*, której autorem jest św. Bernard, jest dla niego lekturą obowiązkową. W postaciach wielkich świętych, jak Franciszek z Asyżu, Wincenty a Paulo czy Matka Teresa, widzi dla Kościoła i religii wielką siłę dobra, jaką po sobie pozostawili²³.

Nauczanie o świętych, których wskazania sprawdzają się życiu Kościoła

Joseph Ratzinger w jednym ze swoich kazań porównuje świętość do powietrza, dzięki któremu możliwe jest oddychanie i życie. Świętość jest w świetle tej analogii życiodajnym elementem danym przez Ducha Świętego, dzięki któremu w ogóle może istnieć życie²⁴. Nieco wcześniej, bo pod koniec lat 60. XX wieku, odpowiadając w Radiu Heskim na pytanie, jak będzie wyglądał Kościół w XXI wieku, Ratzinger zaznaczył: „Powiedzmy to z nadzieją, jak zawsze, przyszłość Kościoła zależy od świętych, czyli od ludzi widzących więcej niż hasła, które w danej chwili są nowoczesne [...]. Świętość widzi więcej – dostrzega Boga”²⁵.

Nie należy zapominać, że dla Josepha Ratzingera, a później już jako papieża Benedykta XVI, ważną rolę odgrywała nauka o ojcach Kościoła, czyli patrystyka. Jak zauważa ks. Jerzy Szymik, Ratzinger widział w tej dziedzinie okres wielkiej harmonii pomiędzy tym, co w teologii racjonalne, spekulatywne, mądrościowe, czyli *naukowe*²⁶. Jednocześnie zauważał także niezwykłą świętość życia jej twórców. Widać to w jego publikacjach, gdy odwołuje się do ojców Kościoła, a zwłaszcza w katechezach im poświęconych i wygłoszonych pomiędzy 7 marca 2007 roku a 27 lutego 2008 roku. Benedykt XVI omawia w nich biografie i twórczość wielu ojców Kościoła, pośród których są między innymi: dwóch Klemensów, Ignacy, Justyn, Ireneusz, Cyprian, Atanazy, dwóch Cyryłów, Bazyli, dwóch Grzegorzów, Jan Chryzostom, Hilary, Euzebiusz z Vercelli, Ambroży, Makaryna, Hieronim, Efrem, Chromancjusz, Paulin

21 J. Ratzinger, *Moje życie. Autobiografia*, Częstochowa 2013, s. 154.

22 Zob. *Światłość świata*, s. 25, 83.

23 Por. *Światłość świata*, s. 65.

24 Zob. J. Szymik, *Scientia sanctitatis subalternata*, s. 19.

25 Por. J. Szymik, *Theologia Benedicta. Scientia sanctitatis subalternata*, s. 139–140.

26 J. Szymik, *Scientia sanctitatis subalternata*, s. 22.

i Augustyn²⁷. „To wyliczenie brzmi jak Litania do wszystkich świętych, ale jest to litania teologicznej czołówki pierwszych wieków chrześcijaństwa. I w tej zbieżności tkwi istota harmonii, tak bliskiej myśleniu i sercu Benedykta xvi²⁸”.

Papież, widząc zatem nadzieję Kościoła w życiu świętych, poświęcił im cykl patrystycznych katechez środowych, które trwały od marca 2007 roku a zakończyły się w kwietniu 2011 roku. W sumie wygłosił ponad 50 takich katechez omawiających biografie świętych i ich przesłania także dla czasów teraźniejszych i Kościoła. Benedykt xvi odkrywa w ich życiu i nauczaniu wielką wartość dla czytelnika. Należy zatem w tym miejscu podjąć tematy i problemy, które są bliskie sercu Ratzingera, a które pragnie rozwiązać w oparciu o ich nauczanie. Spróbujmy jednak – ze względu na ograniczoną objętość pracy – skupić swoją uwagę na dwóch tematach, takich jak: świadectwo świętych oraz aktualność ich przesłania dla Kościoła czasów obecnych. Jest to o tyle istotne, że dla papieża święci są znakami skuteczności łaski Bożej obecnej w Kościele. Stanowią także autentyczną większość w Kościele, pomimo iż wydaje się, że więcej jest tych, którzy plamią jego oblicze²⁹.

Wartość świadków jest niezastąpiona, a ich świadectwem karmi się Kościół, by jeszcze lepiej wypełniać swoje posłannictwo³⁰. Świętość jest zatem ze swej natury nierozdzielnie powiązana ze świadectwem. Ratzinger, rozpoczynając kazanie z okazji 1000. rocznicy śmierci św. Wolfganga, stwierdził: „świętość nie jest dzisiaj kwestią, która wydaje się szczególnie atrakcyjna lub ważna dla ludzi. To, czego dziś szukamy, wygląda o wiele bardziej trzeźwo, o wiele skromniej: wiarygodność³¹. Wiarygodność jest zatem znakiem i drogą prowadzącą do Chrystusa, a kto odnajdzie Chrystusa, ten odnajduje świętość. Dlatego, jak łatwo zauważyć, świadectwo, jakie dali święci, nie jest świadectwem tylko słów, ale jest świadectwem życia. I dlatego obok tego doświadczenia świętych Kościołowi nie wolno przejść obojętnie.

27 Por. J. Szymik, *Scientia sanctitati subalternata*, s. 22.

28 J. Szymik, *Scientia sanctitati subalternata*, s. 22.

29 Por. J. Ratzinger, *Droga Krzyżowa w Koloseum w Wielki Piątek*, 25.03.2005, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 26 (2005) nr 6, s. 54–55.

30 Por. Benedykt xvi, *Szczepan – pierwszy męczennik. Audiencja generalna*, 10.01.2007, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 28 (2007) nr 3, s. 38.

31 J. Ratzinger, *W rozmowie z czasem*, Lublin 2017, s. 1399 (Opera Omnia, 13/3).

W nauczaniu Ratzingera, a później jako Benedykta xvi, to miłość jest istotą świętości, dlatego teologia, jako wiedza, jest *scientia sanctitati subalternata*³². Skąd taki wniosek? Otóż jak zauważa w swej pracy Aleksander Sosnowski: „Na takie spojrzenie naszego Autora wpływ wywarło nauczanie i doświadczenie św. Bonawentury, ale on je przejął, przyswoił [...]. Częściej jednak ten temat powraca w nauczaniu papieskim, a zwłaszcza w katechezach środowych, poświęconych wielkim postaciom Kościoła, podczas których wielokrotnie odwołuje się do związku świętości i teologii”³³.

Oczywiście nie sposób na podstawie papieskich katechez przedstawić i omówić wszystkich postaci wielkich mistrzów wiary, dlatego swoją uwagę skupmy tylko na tych wybranych, których myśli, przykład życia i nauczanie sprawdzają się w życiu Kościoła i jego członków. Zaczniemy od przesłania św. Kolumbana opata, najbardziej znanego Irlandczyka wczesnego średniowiecza. Otóż koncentruje się ono na zdecydowanym nawoływaniu do nawrócenia i do oderwania się od dóbr ziemskich ze względu na dobra wieczne³⁴. Benedykt xvi, przytaczając postać św. Izydora z Sewilli, wskaże, że synteza życia tego bliskiego przyjaciela Grzegorza Wielkiego to droga kontemplacji Boga, dialogu z Bogiem na modlitwie i czytaniu Pisma Świętego, jak również działania w służbie wspólnoty ludzkiej i bliźniego³⁵. Świadectwo św. Bonifacego – zdaniem papieża – może być zachętą do przyjęcia w życiu słowa Bożego jako istotnego punktu odniesienia oraz do umiłowania Kościoła i do współodpowiedzialności za jego przyszłość³⁶. Nawiązując w swej katechezie do św. Jana Leonardiego, wzywał, aby przykład i wstawiennictwo tego „fascynującego człowieka Bożego”³⁷ były wezwaniem i zachętą dla kapłanów i wszystkich chrześcijan, by żyli swoim powołaniem z pasją i entuzjazmem³⁸. Przypominając życie św. Dominika Guzmana, zachęcał wszystkich, aby byli gorliwi w modlitwie, odważnie żyli

32 Zob. A. Sosnowski, *Świętość i święci w nauczaniu Josepha Ratzingera — Benedykta xvi*, s. 408.

33 A. Sosnowski, *Świętość i święci w nauczaniu Josepha Ratzingera — Benedykta xvi*, s. 408.

34 Zob. Benedykt xvi, *Św. Kolumban. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 11.06.2008, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 29 (2008) nr 7–8, s. 39.

35 Zob. Benedykt xvi, *Św. Izydor z Sewilli. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 18.06.2008, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 29 (2008) nr 7–8, s. 41.

36 Zob. Benedykt xvi, *Św. Bonifacy. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 11.03.2009, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 30 (2009) nr 5, s. 55.

37 Benedykt xvi, *Św. Jan Leonardi. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 7.10.2009, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 1, s. 43.

38 Zob. Benedykt xvi, *Św. Jan Leonardi. Katecheza podczas audiencji generalnej*, s. 43.

wiarą i byli głęboko zakochani w Jezusie Chrystusie³⁹. Wspominając postać św. Alberta Wielkiego, prosił wiernych o modlitwę, aby w świętym Kościele nie zabrakło nigdy uczonych, pobożnych i mądrych teologów. Ich zadaniem jest pomóc każdemu człowiekowi przyswoić *formułę świętości*, którą realizował w swoim życiu św. Albert: „Wszystko chcę chcieć na chwałę Boga, jak Bóg wszystko chce chcieć na swą chwałę», to znaczy utożsamiać się zawsze z wolą Bożą, by wszystko chcieć i czynić jedynie i zawsze na Jego chwałę”⁴⁰.

O niezwykłym i jakże aktualnym przesłaniu dla Kościoła Benedykt XVI naucza w katechezie poświęconej św. Hildegardzie z Bingen. Stwierdza, że ta święta przypomina, „że prawdziwą odnowę wspólnoty kościelnej uzyskuje się nie tyle przez zmianę struktur, ile raczej dzięki szczeremu duchowi pokuty i na drodze prawdziwego nawrócenia”⁴¹. Niewątpliwie cenną naukę o sumieniu daje św. Małgorzata z Oingt. Słowa Chrystusa i Jego światło oświeca sumienie każdego człowieka. W ten sposób serce jest w stanie pojąć, co jest prawdziwe i dobre, a co złe, doznaje oświecenia i oczyszczenia. Papież reasumuje: „Śmieci zalegają nie tylko na niejednej ulicy na świecie. Również w naszych sumieniach i w naszych duszach zalegają śmieci. Tylko światło Pana, Jego siła i Jego miłość oczyszczają nas i prowadzą właściwą drogą. Bierzmy zatem przykład ze św. Małgorzaty i wpatrujemy się w Jezusa”⁴². Święta Weronika Giuliani zachęca współczesnych ludzi, aby w życiu chrześcijańskim pogłębiali zjednoczenie z Panem, zdawali się na Jego wolę z całkowitą i pełną ufnością. Zachęca także do uczestnictwa w pełnej cierpienia miłości Jezusa ukrzyżowanego dla zbawienia wszystkich grzeszników i do tego, by nieustannie patrzeć w kierunku raj⁴³. Bardzo cenne uwagi daje św. Wawrzyniec z Brindisi, gdyż uczy miłości do Pisma Świętego, doskonalszego obcowania z nim i pielęgnowania na co dzień więzi przyjaźni z Panem w modlitwie. Wszystko po to, aby każdy uczynek,

39 Zob. Benedykt XVI, *Św. Dominik. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 3.02.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 3–4, s. 39.

40 Benedykt XVI, *Św. Albert Wielki. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 24.03.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 5, s. 52.

41 Benedykt XVI, *Św. Hildegarda z Bingen. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 1.09.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 10, s. 42–43.

42 Benedykt XVI, *Św. Małgorzata z Oingt. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 3.11.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 1, s. 46.

43 Zob. Benedykt XVI, *Św. Weronika Giuliani. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 15.12.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 2, s. 48.

każda działalność miały swój początek i swoje spełnienie w Bogu ⁴⁴. Już na koniec – jako syntezę i podsumowanie tego punktu – warto przytoczyć katechezę o św. Alfonsie Marii Liguorim. Papież naucza, że ten święty, podobnie jak św. Franciszek Salezy – o którym mówił kilka tygodni wcześniej – kładzie nacisk na fakt, że każdy chrześcijanin może osiągnąć świętość: „Zakonnik jako zakonnik, wierny świecki jako świecki, kapłan jako kapłan, żonaty jako żonaty, kupiec jako kupiec, żołnierz jako żołnierz, i podobnie jest z każdym stanem”⁴⁵.

Liturgia drogą do świętości

Nauczanie Benedykta XVI o świętości skupia się na osobie Jezusa Chrystusa, który uobecnia się najpełniej w liturgii i w sakramentach. Cała liturgia odzwierciedla liturgię niebieską i do niej prowadzi⁴⁶. Chrystus jest w jej centrum – *Christus totus* – zatem stanowi ona źródło uświęcenia Kościoła i drogę do Jego ciągłego nawracania⁴⁷. Jak naucza Sobór Watykański II w konstytucji o liturgii świętej „Chrystus jest obecny zawsze w swoim Kościele, zwłaszcza w czynnościach liturgicznych. Jest obecny w ofierze Mszy świętej tak w osobie celebrującego [...], jak zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi. Jest obecny swoją mocą w sakramentach, tak że gdy ktoś chrzci, sam Chrystus chrzci. Jest obecny w swoim słowie, bo gdy w Kościele czyta się Pismo święte, On sam przemawia. Jest obecny, gdy Kościół modli się i śpiewa psalmy”⁴⁸. Dlatego Joseph Ratzinger niejednokrotnie zachęca między innymi do adoracji Najświętszego Sakramentu. Ta modlitwa przed tabernakulum jest pogłębieniem komunii z Bogiem⁴⁹. Pod wpływem doświadczenia świętych w nauczaniu Ratzingera pogłębiona została myśl, że w przemienionej postaci Chrystus jest i pozostaje obecny i stąd tej Jego obecności trzeba stworzyć godną przestrzeń. Dzięki adoracji owa *komunia* osiąga swoją głębię⁵⁰. Ratzinger

44 Zob. Benedykt XVI, *Św. Wawrzyniec z Brindisi. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 23.03.2011, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 5, s. 33.

45 Benedykt XVI, *Św. Alfons Maria Liguori. Katecheza podczas audiencji generalnej*, 30.03.2011, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 5, s. 36.

46 Por. *Bóg i świat*, s. 380.

47 Zob. Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum concilium*, nr 7 i 9.

48 Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum concilium*, nr 7.

49 Por. *Raport o stanie wiary. Rozmowa Vittorio Messorięgo przeprowadzona w 1984 roku z ks. kardynałem Josephem Ratzingerem — prefektem Kongregacji Nauki Wiary*, Warszawa 2005, s. 119.

50 Zob. J. Ratzinger, *Duch liturgii*, Poznań 2002, s. 78–83.

wspomina świętych, którzy przed Chrystusem odkrywali swoją tożsamość i osiągnęli świętość: „Jakże wielu świętych, szczególnie świętych «do miłości bliźniego», było karmionych tą tajemnicą i doprowadzonych przez nią na spotkanie z Panem! Nie wolno utracić nam tego bogactwa”⁵¹. Przypomina, że postawa klęcząca jest nośnikiem duchowego sensu – adoracji⁵². „Jeśli klęczenie nie pasuje do naszej nowoczesnej kultury, to należałoby ją przemienić na wzór pierwszych chrześcijan, którzy nie poddali się awersji Greków i Rzymian wobec tej postawy”⁵³. Nie ulega wątpliwości, że to właśnie liturgia staje się – według nauczania Ratzingera – źródłem świętości. Umożliwia ona otwarcie się na Boże działanie. Kształtuje życie człowieka i jego moralność oraz wspólnotowy porządek prawny. W przekonaniu Ratzingera to w liturgii można dostrzec swój wyraźny duchowy rozwój⁵⁴.

Podsumowanie

Za Gulianem Viganim można stwierdzić, że w swoim nauczaniu kard. Ratzinger, także już jako papież Benedykt XVI, chciał ukazywać fundamenty wiary w uporządkowany sposób, aby ukazać jej jasną i jednolitą wizję⁵⁵. Czynił to zarówno jako duszpasterz i teolog poprzez głoszenie nauki opartej na Biblii oraz na świętych, zaczynając od umiłowanego przez siebie św. Augustyna. Sam przyznaje, że opracowywał materiał akademicki, wzorując się na biskupie Hippony, który w swoim nauczaniu nawiązywał do teraźniejszości oraz do aktualnych problemów swoich słuchaczy⁵⁶. Kardynał Ratzinger – Benedykt XVI odwoływał się zatem do wielkich świętych i mistrzów wiary w przekonaniu o ciągłej aktualności, głębi i owocności zarówno świadectwa ich życia, jak i nauczania.

51 J. Ratzinger, *Duch liturgii*, s. 83.

52 Więcej na temat postawy klęczącej i jej duchowego znaczenia w: J. Ratzinger, *Duch liturgii*, s. 164–173.

53 G. Bachanek, *Pierwszeństwo Boga w myśli liturgicznej Josepha Ratzingera*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 23 (2010) nr 2, s. 209.

54 Por. G. Bachanek, *Pierwszeństwo Boga*, s. 214.

55 Zob. G. Vignini, *Od arcybiskupstwa do papieżstwa. Dodatek*, w: J. Ratzinger, *Moje życie*, s. 171.

56 Por. *Sól ziemi*, s. 54, 56.

Bibliografia

- Bachanek G., *Pierwszeństwo Boga w myśli liturgicznej Josepha Ratzingera*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 22 (2010) nr 2, s. 205–214.
- Benedykt XVI, Szczepan — pierwszy męczennik. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 10.01.2007, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 28 (2007) nr 3, s. 38.
- Benedykt XVI, Św. *Alfons Maria Liguori*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 30.03.2011, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 5, s. 36.
- Benedykt XVI, Św. *Albert Wielki*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 24.03.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 5, s. 52.
- Benedykt XVI, Św. *Bonifacy*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 11.03.2009, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 30 (2009) nr 5, s. 55.
- Benedykt XVI, Św. *Dominik*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 3.02.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 3–4, s. 39.
- Benedykt XVI, Św. *Hildegarda z Bingen*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 1.09.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 10, s. 42–43.
- Benedykt XVI, Św. *Izydor z Sewilli*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 18.06.2008, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 29 (2008) nr 7–8, s. 41.
- Benedykt XVI, Św. *Jan Leonardi*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 7.10.2009, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 31 (2010) nr 1, s. 43.
- Benedykt XVI, Św. *Kolumban*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 11.06.2008, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 29 (2008) nr 7–8, s. 39.
- Benedykt XVI, Św. *Małgorzata z Oingt*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 3.11.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 1, s. 46.
- Benedykt XVI, Św. *Wawrzyniec z Brindisi*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 23.03.2011, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 5, s. 33.
- Benedykt XVI, Św. *Weronika Giuliani*. *Katecheza podczas audiencji generalnej*, 15.12.2010, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 32 (2011) nr 2, s. 48.
- Bóg i świat. Wiara i życie w dzisiejszych czasach. Z kardynałem Josephem Ratzingerem rozmawia Peter Seewald*, Kraków 2001.
- Ozorowski E., *Wokół „communio sanctorum”*, „Studia Theologica Varsaviensa” 9 (1971) nr 2, s. 77–93.
- Raport o stanie wiary. Z Księdzem Kardynałem Josephem Ratzingerem rozmawia Vittorio Messori*, Warszawa 2005.
- Ratzinger J., *Duch liturgii*, Poznań 2002.
- Ratzinger J., *Głosiciele Słowa i służcy waszej radości*, Lublin 2012 (Opera Omnia, 12).

- Ratzinger J., *Moje życie. Autobiografia*, Częstochowa 2013.
- Ratzinger J., *W rozmowie z czasem*, Lublin 2017 (Opera Omnia, 13/3).
- Ratzinger, *Droga Krzyżowa w Koloseum w Wielki Piątek*, 25.03.2005, „L'Osservatore Romano” wydanie polskie 26 (2005) nr 6, s. 47–58.
- Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna *Lumen gentium*, 21.11.1964.
- Sobór Watykański II, Konstytucja *Sacrosanctum concilium*, 4.12.1963.
- Sosnowski A., *Świętość i święci w nauczaniu Josepha Ratzingera — Benedykta XVI*, Żmigród 2021.
- Sól ziemi. Z kardynałem Josephem Ratzingerem — Benedyktem XVI rozmawia Peter Seewald*, Kraków 2005.
- Szymik J., *Scientia sanctitati subalternata. Świętość w teologii jako kulturze wiary według Josepha Ratzingera/Benedykta XVI*, „Forum Teologiczne” 18 (2017), s. 17–31.
- Szymik J., *Theologia Benedicta. Scientia sanctitati subalternata*, t. 1, Katowice 2016.
- Światłość świata. Papież, Kościół i znaki czasu. Benedykt XVI w rozmowie z Peterem Seewaldem*, Kraków 2011.
- Vigini G., *Od arcybiskupstwa do papiestwa. Dodatek*, w: J. Ratzinger, *Moje życie. Autobiografia*, Częstochowa 2013, s. 157–198.
-

Abstrakt

Wpływ świętych oraz mistrzów wiary na osobę i nauczanie Josepha Ratzingera — Benedykta XVI

Celem artykułu jest ukazanie wpływu wybranych świętych i mistrzów wiary na osobę i nauczanie kard. Josepha Ratzingera — Benedykta XVI. Podjęto próbę analizy nauczania kard. Josepha Ratzingera oraz jego teologicznych przemówień już jako papieża Benedykta XVI pod kątem związku eklezjologii ze świętością. Artykuł składa się z czterech punktów. W punkcie pierwszym została ukazana bliska relacja Benedykta XVI z Bogiem prawdziwie świętym i jedynym źródłem wszelkiej świętości. Następnie omówiono rzeczywistość *communio sanctorum* oraz więź Josepha Ratzingera ze świętymi. W punkcie trzecim zostało przytoczone nauczanie Benedykta XVI dotyczące życia świętych. Z kolei w ostatnim punkcie omówiono liturgię Kościoła, która w ujęciu Benedykta XVI, odgrywa kluczową rolę w drodze do osiągnięcia świętości.

Słowa kluczowe: Bóg, Joseph Ratzinger, Benedykt xvi, *communio sanctorum*, Kościół, liturgia, ojcowie Kościoła, święci, świętość

Abstract

Influence of Saints and Masters of Faith on the person and teaching of Joseph Ratzinger — Benedict xvi

The objective of this article is to show the influence of selected saints and masters of faith on the person and teaching of Cardinal Joseph Ratzinger — Benedict xvi. It attempts to analyse the teachings of Cardinal Joseph Ratzinger and his theological speeches as Pope Benedict xvi in terms of the relationship between ecclesiology and holiness. The article consists of four sections. In the first section, Benedict xvi's close relationship with the truly Holy God and the only Source of all holiness was shown. Then, the reality of *communio sanctorum* and Joseph Ratzinger's bond with the saints were discussed. In the third section, the teaching of Benedict xvi on the lives of saints was referred to. In turn, the last section discusses the liturgy of the Church, which according to Benedict xvi has a key task on the way to achieving holiness.

Keywords: God, Benedict xvi, *communio sanctorum*, Joseph Ratzinger, church, holiness, liturgy, fathers of church, saints

